02/01/2024

Πρωτοχρονιές του κόσμου

/ Γνώμες

Όλη η ανθρωπότητα υποδέχεται έναν ακόμη χρόνο και ο κάθε λαός έχει την αίσθηση πως το δικό του πρώτο δευτερόλεπτο του πρώτου λεπτού της πρώτης ώρας της πρώτης Ιανουαρίου είναι και η σημαντικότερη στιγμή του πλανήτη. Κι όμως, αιώνες τώρα, ο ανθρώπινος πόθος για νέο ξεκίνημα, για σβήσιμο των παλαιών και για άνοιγμα νέας, κατάλευκης σελίδας έφτιαξε πολλές πρωτοχρονιές, στηριγμένες σε θρησκευτικές δοξασίες, σε έναρξη κύκλων του ήλιου ή και σε ιστορικά γεγονότα. Τα ημερολόγια των πολιτισμών είναι η απάντηση σε πανανθρώπινα και διαχρονικά ερωτήματα για τον χρόνο, αλλά και για το νόημα της ζωής.

- Γράφει ο Ηλίας Λιαμής, Σύμβουλος Ενότητας Πολιτισμού

Γρηγοριανό Ημερολόγιο

Σήμερα οι περισσότεροι λαοί χρησιμοποιούν το Γρηγοριανό Χριστιανικό ημερολόγιο, το οποίο επέβαλε ο πάπας Γρηγόριος ΙΓ` τη δεκαετία του 1580 στα ρωμαιοκαθολικά κράτη. Σταδιακά, το ημερολόγιο αυτό υιοθετήθηκε από του Χριστιανούς της Δύσεως και σεβαστό μέρος των Ορθοδόξων Εκκλησιών, Ατυχώς, το ζήτημα πήρε δογματική διάσταση και ενεπλάκη στις σχέσεις Ανατολής και Δύσεως, προκαλώντας ακόμη μια επώδυνη πληγή στο σώμα της Εκκλησίας. Στην Ελλάδα, το Γρηγοριανό ημερολόγιο θεσπίστηκε με το νομοθετικό διάταγμα της 18ης Ιανουαρίου 1923, που δημοσιεύτηκε στις 23 Ιανουαρίου, και όρισε την έναρξη της εφαρμογής του τη 16η Φεβρουαρίου 1923 που ονόμασε 1η Μαρτίου. Αφαιρέθηκαν δηλαδή 13 ημέρες από το έτος 1923.

Κουρδική Πρωτοχρονιά Newroz (Νεβρόζ)

Το κουρδικό ημερολόγιο αρχίζει στις 21 Μαρτίου .(Εαρινή Ισημερία) και είναι η πρώτη ημέρα του Κουρδικού μήνα Nisan.Η ημερομηνία αυτή έχει οριστεί ως εθνική εορτή για τον Κουρδικό λαό και θεωρείται ως η γιορτή της Πρωτοχρονιάς, της Άνοιξης, της Ελευθερίας. Στην κουρδική γλώσσα, Newroz σημαίνει «νέα ημέρα», με την οποία οι Κούρδοι εννοούν την πρώτη ημέρα της άνοιξης ή πρώτη ημέρα του νέου έτους.

Η κουρδική γιορτή Νεβρόζ (Newroz) τιμάται εδώ και πολλές εκατοντάδες χρόνια. Σύμφωνα με την ιστορία, τα παλιά χρόνια οι Κούρδοι με ηγέτη τον Κάβα (Kawa) έναν απλό σιδηρουργό επαναστάτησαν κατά του τυραννικού Ντεχάκ (Dehak), τον νίκησαν και απέκτησαν την ανεξαρτησία τους. Συγκεκριμένα, γύρω στα 612 π.Χ. οι λαοί της οροσειράς του Ζάγρος εξεγέρθηκαν κατά του τυράννου Ντεχάκ. Ο Κάβα σκότωσε τον Ασσύριο τύραννο Ντεχάκ και ελευθέρωσε τους Κούρδους και πολλούς άλλους λαούς της Μέσης Ανατολής. Ο Ντεχάκ ήταν κακός βασιλιάς και αντιπροσώπευε τη σκληρότητα, την κατάχρηση και την υποδούλωση των λαών. Την ημέρα του Νεβρόζ ο Κάβα ηγήθηκε μιας μεγάλης, λαϊκής εξέγερσης και κατέλαβε το παλάτι του τυράννου. Απελευθερώθηκαν οι άνθρωποι αλλά και η γη τους. Και όλοι τότε, με τεράστιες φωτιές που άναψαν, έστειλαν το μήνυμα της ελευθερίας στις γειτονικές περιοχές. Κι εκείνες, με τον ίδιο τρόπο, παρακάτω. Όλοι οι καταπιεσμένοι, φωτιά τη φωτιά, υποδέχτηκαν πια την άνοιξη ελεύθεροι και έτοιμη για μια καινούρια αρχή, για μια καινούργια χρονιά. Από τότε η φωτιά είναι το σύμβολο του Νεβρόζ.

Σήμερα για τους Κούρδους το Νεβρόζ δεν είναι μόνο μια ημέρα ανάμνησης. Είναι επίσης ημέρα διαμαρτυρίας και αντίστασης ενάντια στην κατοχή από την οποία ο Κουρδικός λαός συνεχίζει να υποφέρει. Πενήντα εκατομμύρια Κούρδοι σ’ όλο τον

κόσμο, ο μεγαλύτερος πληθυσμός χωρίς κράτος, κάθε χρόνο κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες, κρυφά ή φανερά γιορτάζουν το Νεβρόζ με μια κοινή ευχή στα χείλη: «Να ελευθερωθεί ο λαός μας».

Εβραϊκή Πρωτοχρονιά Rosh Ha-Shanah (Ρος Ασσανά)

Η Εβραϊκή θρησκεία αναγνωρίζει περισσότερες από μια Πρωτοχρονιές – άλλη είναι η θρησκευτική, άλλη είναι των δένδρων και άλλη η πολιτική. Ουσιαστικά όμως αυτή που ορίζεται σαν η κανονική» Εβραϊκή Πρωτοχρονιά, η γιορτή στην οποία αλλάζει η ημερομηνία του χρόνου είναι το Ρος Ασσανά, (ή αλλιώς Ρος Ασανά/Ροσς Ασσανά). Το όνομα της γιορτής στην κυριολεξία σημαίνει Rosh (κεφαλή) Ha (του) Shana (χρόνου) και φέτος ξεκίνησε κατά την δύση του ήλιου την Κυριακή 29 Σεπτεμβρίου 2019 μέχρι δύση του ηλίου της Τρίτης 1 Οκτωβρίου, σηματοοτώτνας την έναρξη του έτους 5780 Α.Μ.

Γιατί ξεκινά στη δύση του ήλιου; Γιατί η ημέρα στο εβραϊκό ημερολόγιο ξεκινά από την δύση του ηλίου και διαρκεί μέχρι την δύση της επομένης, (σύμφωνα με την Γέννεση «και έγινεν εσπέρα και έγινε πρωί, ημέρα πρώτη»). Τυπικά ξεκινά όταν 3 αστέρια εμφανίζονται στον ουρανό αλλά πρακτικά ορίζεται μόνο από την δύση του ηλίου – φέτος στην Ελλάδα πέφτει στις 18.54 το απόγευμα της 29/9. Ταυτόχρονα είναι και η πρώτη ημέρα του μήνα Τισρί.

Το Ρος Ασσανά είναι αναπόσπαστα δεμένο με το Γιομ Κιππούρ, (Ημέρα Εξιλέωσης – η ιερότερη γιορτή του Ιουδαϊσμού) και αποτελούν τις λεγόμενες Υψηλές Εορτές, ενώ οι ημέρες μεταξύ Ρος Ασσανά και Κιππούρ ονομάζονται Γιαμίμ Νοραϊμ (Ημέρες του Δέους) λόγω του υψηλού βαθμού θρησκευτικότητας τους.

Οι όροι «εξιλασμοί» και «ημέρες του δέους» που αναφέρθηκαν πριν είναι ενδεικτικοί ότι το Ρος Ασσανά έχει δυο πρόσωπα, το ένα είναι η ευθυμία που συνοδεύει την αρχή του χρόνου και το άλλο είναι ότι σημαδεύει την έναρξη μιας περιόδου μετάνοιας που κορυφώνεται το Γιομ Κιππούρ. Αυτό συμβαίνει γιατί θεωρείται ότι στο Ρος Ασσανά ο Θεός μας εγγράφει στο Βιβλίο της Ζωής και καθορίζει το πως θα είναι η χρονιά που θα περάσουμε, ενώ την ημέρα του Γιομ Κιππούρ σφραγίζει τις εγγραφές. Η περίοδος μεταξύ Ρος Ασσανά και Κιππούρ είναι οι Ημέρες τους Δέους και οι οποίες συνοδεύονται από ιδιαίτερη προσευχές και εφαρμογή του Σελιχότ, δηλαδή της αυτοπρόσωπης ζήτησης συγχώρεσης από τα άτομα που υπάρχει περίπτωση να έχουμε αδικήσει και ταυτόχρονα την παραχώρηση συγχώρεσης σε αυτούς που έχουν αδικήσει εμάς. Ένα ιδιαίτερο έθιμο, τουλάχιστον στην Ελλάδα, είναι η Ζιάρα (ισπανοεβραϊκός όρος που σημαίνει επίσκεψη στο νεκροταφείο), για να ζητήσουμε την παρέμβαση των πατέρων μας

για να μας συγχωρέσει ο Θεός.

Θεωρητικά όλος ο μήνας που προηγείται, (ο μήνας Ελούλ), θεωρείται ο μήνας της μετάνοιας αλλά ιδιαίτερα αυτές τις ημέρες η αναζήτηση της συγχώρεσης αποκτά μια ιδιαίτερη βαρύτητα. Η μετάνοια θεωρείται ύψιστο καθήκον και η ζήτηση της συγχώρεσης αφορά τον Θεό αλλά κυρίως τον συνάνθρωπο μας. Τέλος η εβραϊκή στάση απέναντι στην συγχώρεση συνοψίζεται στα λόγια του Θεού: «ελάτε σε εμένα και εγώ θα έρθω σε εσάς«

Ινδική Πρωτοχρονιά (1η Chaitra)

Η Ινδία είναι η χώρα όπου επικρατεί το πλήρες ημερολογιακό χάος αφού σήμερα υπάρχουν περίπου 30 ημερολόγια, όλα σεληνιακά, με διαφορετικές αφετηρίες που χρησιμοποιούνται παράλληλα με το Γρηγοριανό και το Μουσουλμανικό ημερολόγιο. Τα 14 από αυτά καλύπτουν τις 14 συνταγματικά γλώσσες της Ινδίας ενώ τα τέσσερα (Bengali, Hindoo, Malayi,Tamil) μαζί με το Γρηγοριανό και το Μουσουλμανικό τυπωνόταν σε ένα επίσημο αλμανάκ 3500 σελίδων. Σήμερα, μετά την απόφαση της κυβέρνησης Νεχρού το 1952, έγινε μια ημερολογιακή μεταρρύθμιση σε αυτή την αχανή χώρα το 1957 όπου ορίστηκε το έτος να αρχίζει στις 21 Μαρτίου (1η Chaitra) με αφετηρία των πολιτικών ετών το 78 μ.Χ. ώστε να αντιστοιχεί στην ιστορική δυναστεία των Σάκα. Το παραπάνω σχέδιο ισχύει τύποις από τις 22 Μαρτίου 1957. Η ινδουιστική Πρωτοχρονιά σημαίνει την αφύπνιση της γης από τη χειμερινή νάρκη, γι’ αυτό και πάντα συμπίπτει με τους ανοιξιάτικους μήνες. Για την πλειονότητα των ινδουιστών είναι στις 26 Μαρτίου, αλλά στην Ινδία εορτάζεται κυρίως σε τέσσερις διαφορετικές ημερομηνίες. Η φυλή των Malayi εορτάζει τη Vishu, την Πρωτοχρονιά, στις 14 Απριλίου. Οι Ινδουιστές του Κασμίρ εορτάζουν τη Navreh, στις 10 Μαρτίου, ενώ οι κάτοικοι της Bengali στις 13 Απριλίου. Άλλοι Ινδουιστές, όπως στο Νεπάλ, ακολουθούν το ημερολόγιο Biram Sambat, ενώ οι Ινδοστανοί (Ινδοί Μουσουλμάνοι) χρησιμοποιούν το Μουσουλμανικό ημερολόγιο. Το Γρηγοριανό ημερολόγιο χρησιμοποιείται ευρύτατα σε ολόκληρη την Ινδία αφού σύμφωνα με αυτό διεξάγονται οι διακρατικές συμφωνίες , το εμπόριο, η έρευνα και τα συνέδρια στα πανεπιστήμια.

Ισλαμικό ημερολόγιο

Το ισλαμικό ημερολόγιο είναι το μοναδικό αμιγώς σεληνιακό. Δηλαδή, οι μήνες δεν έχουν καμία αντιστοιχία με τις εποχές της φύσης. Το ημερολόγιό τους είναι κυλιόμενο, με μήνες τριάντα ή είκοσι εννέα ημερών εναλλάξ. Η Πρωτοχρονιά κάθε χρόνο εορτάζεται σε διαφορετική ημερομηνία έχοντας για αφετηρία τη δυτική 16η Ιουλίου 622 μ.Χ., όταν ο Μωάμεθ πήγε από τη Μέκκα στη Μεδίνα. Οι Μουσουλμάνοι

εορτάζουν τον ερχομό του νέου έτους στις αρχές του πρώτου μήνα (Muharram) του Ισλαμικού ημερολογίου. Οι Μουσουλμάνοι του Αφγανιστάν και του Ιράν ακολουθούν ένα αρχαίο ηλιακό ημερολόγιο σε συνδυασμό με το ισλαμικό σεληνιακό ημερολόγιο. Η έναρξη του νέου έτους, σε Μουσουλμανικά κράτη, όπως η Σαουδική Αραβία, η Υεμένη, η Αίγυπτος, η Συρία, η Ιορδανία και το Μαρόκο, γίνεται σύμφωνα με το Μουσουλμανικό ημερολόγιο, το οποίο είναι και το κυρίαρχο. Αντιθέτως, σε άλλες, όπως η Τουρκία, επίσημο είναι το δυτικό ημερολόγιο, σε παράλληλη χρήση με το Μουσουλμανικό.

Κινέζικη Πρωτοχρονιά

Η αλλαγή του χρόνου για τους Κινέζους καθορίζεται από το ηλιακό-σεληνιακό ημερολόγιο και όχι το δυτικό Γρηγοριανό, οπότε η πρώτη ημέρα του χρόνου δεν είναι σταθερή και συνήθως κυμαίνεται μεταξύ των τελών Ιανουαρίου και των μέσων Φεβρουαρίου. Το αρχαίο Κινεζικό ημερολόγιο έχει τις ρίζες του βαθιά στο παρελθόν. Η Πρωτοχρονιά γιορτάζεται σε διαφορετικές ημερομηνίες που επαναλαμβάνονται σε μια περίοδο 60 ετών, ενώ κάθε έτος παίρνει την ονομασία ενός ζώου. Οι Κινέζοι γιορτάζουν την επιστροφή της Γης στη ζωή. Η αργία της Πρωτοχρονιάς διαρκεί τρεις ημέρες και οι εορτασμοί του νέου έτους διαρκούν μέχρι και την δέκατη πέμπτη ημέρα του ηλιακού μήνα.

Η Κινέζικη κυβέρνηση απαγόρευσε την έκδοση του σεληνοηλιακού ημερολογίου και επέβαλε το 1930 το Γρηγοριανό ημερολόγιο, ανεξάρτητα από την θέληση του Κινέζικου λαού, ο οποίος δεν έχει καμία ιστορική ή πολιτιστική σχέση με τα συστήματα χρονολόγησης των Δυτικών. Σήμερα χρησιμοποιείται το σεληνοηλιακό ημερολόγιο από τον απλό λαό στις αχανείς αγροτικές περιοχές, το οποίο αποτελεί το κυρίως λατρευτικό ημερολόγιο των Κινέζων, αφού είναι συνδεδεμένο με την αγροτική ζωή και την πολιτιστική τους παράδοση. Ο Κινέζος είναι ο πιο ορθολογιστής θρησκευτικός οπαδός και για τους Θεούς του τρέφει μια ευσεβή αδιαφορία ενώ στις προσευχές ζητά μια μικρή ευτυχία στην επίγεια ζωή, παρά τη μεγάλη ευδαιμονία στον Παράδεισο.

Πρωτοχρονιά σε άλλους λαούς

Το Ιρανικό ημερολόγιο κάνει χρήση ενός εξαιρετικά πολύπλοκου συστήματος δίσεκτων ετών, το οποίο όμως το κάνει να είναι το πλέον ακριβές ηλιακό ημερολόγιο σε χρήση σήμερα. Βέβαια, για πρακτικούς λόγους, υπάρχει σε ευρεία χρήση και το Μουσουλμανικό σύστημα χρονολόγησης, ώστε να εντοπίζονται εύκολα οι ημερομηνίες των θρησκευτικών γιορτών. Η πρωτοχρονιά τοποθετείται στην εαρινή ισημερία στις 21 Μαρτίου. Η μέρα αυτή συμβολίζει τον θάνατο και

την αναγέννηση, ή το καλό και το κακό. Την τελευταία Παρασκευή του έτους που φεύγει, οι Ιρανοί καθαρίζουν τα σπίτια τους και με πυροτεχνήματα και φωτιές διώχνουν το κακό και περιμένουν το καλό να έρθει.

Στην Ταϋλάνδη και στην Καμπότζη η πρωτοχρονιά γιορτάζεται στις 31 Μαρτίου και βρίσκεται παράδοξα στην αρχή του πέμπτου μήνα του δικού τους έτους ενώ για τους Χμερ γιορτάζεται μεταξύ 13 και 16 Απριλίου.

Στην Αιθιοπία βρίσκονται τώρα στο 2004 καθώς έμαθαν για τη γέννηση του Ιησού με επτά χρόνια καθυστέρηση, οπότε και ξεκίνησαν το μέτρημα και, καθότι Κόπτες, είναι παλαιοημερολογίτες, δηλαδή πάνε πίσω 14 ημέρες ενώ την Πρωτοχρονιά τους τη γιορτάζουν την 1η Σεπτεμβρίου.

Η Κορέα διαθέτει δύο παράλληλα σεληνοηλιακά ημερολόγια. Το πρώτο ημερολόγιο, Τάνγκου, είναι επηρεασμένο από τη μυθολογία και έχει αφετηρία την ίδρυση του κορεατικού κράτους από τον μυθικό Τανγκούν. Το δεύτερο είναι το θρησκευτικό ημερολόγιο Μπουλ Γκι και έχει αφετηρία το 544 π.Χ., τη χρονιά που πέθανε ο Βούδας, σύμφωνα με τον βουδισμό Θεραβάντα.

Για την Ιαπωνία το χρονόμετρο άρχισε να γράφει από τη δική μας 11η Φεβρουαρίου 660 π.Χ., όταν ενθρονίστηκε ο πρώτος θνητός αυτοκράτορας Ζίμου.

Οι νομάδες Ντογκόν ζουν στο Τιμπουκτού του Μάλι και έχουν τέσσερα διαφορετικά ημερολόγια. Τα μέλη της φυλής χρησιμοποιούν για τη συνεννόησή τους σεληνιακό ημερολόγιο, ενώ το Ιερατείο χρησιμοποιεί ταυτόχρονα ηλιακό, αφροδιτιανό (από τις φάσεις της Αφροδίτης) και σειριακό ημερολόγιο (από τις φάσεις του Σείριου). Η συγκεκριμένη φυλή έχει αστρονομικές γνώσεις και δεν έχει εξηγηθεί ακόμη πώς αποκτήθηκαν. Στα πλαίσια της λατρείας του Σείριου αναφέρθηκαν στον αφανή συνοδό του Σείριου προτού αυτός γίνει ορατός από τα τηλεσκόπια των αστρονόμων. Τα ιερατικά ημερολόγια πάντως χρησιμοποιούνται για τον καθορισμό των ετήσιων και πολυετών εορτών.

Η φυλή Ιμπο, η οποία ζει στην Μπιάφρα της Νιγηρίας, έχει σεληνιακό ημερολόγιο δέκα μηνών. Στη διάρκεια του έτους υπάρχει ημερολογιακό κενό λόγω ζέστης! Για δύο μήνες περίπου δεν γίνονται αγροτικές εργασίες και έτσι οι ημέρες αυτές δεν μετρούνται. Η Πρωτοχρονιά τους συμπίπτει με την αλλαγή του καιρού, δηλαδή με το ξεκίνημα των καταρρακτωδών βροχών. Η άχρονη περίοδος διαρκεί περίπου 45 ημέρες, αλλά η ακρίβεια δεν φαίνεται να έχει καμία σημασία. Η ίδια φυλή έχει οκταήμερη εβδομάδα συμπεριλαμβάνοντας και την αντίστοιχη «Κυριακή» που ονομάζεται «ημέρα ελευθερίας και προσευχής».

Τα ημερολόγια των επαναστάσεων

Στη Γαλλία, την 5η Οκτωβρίου 1793 με θέσπισμα της Συνέλευσης του Έθνους υιοθετήθηκε το αποκαλούμενο δημοκρατικό ή επαναστατικό ημερολόγιο. Οι Γάλλοι επαναστάτες αφού έσπασαν τα δεσμά της βασιλείας, θέλησαν με το αντικληρικό μένος τους να αποτινάξουν και τα δεσμά τους από το Παπικό ημερολόγιο. Ως αρχή των χρονολογιών του ημερολογίου ορίστηκε η 22 Σεπτεμβρίου 1792 ημερομηνία που συνέπεσε με την φθινοπωρινή ισημερία η ανακήρυξη της Δημοκρατίας. Μετά 13 χρόνια, καταργήθηκε με διάταγμα της Γερουσίας και επανήλθε σε ισχύ το Γρηγοριανό ημερολόγιο. Το δημοκρατικό ημερολόγιο ξαναχρησιμοποιήθηκε, για σύντομο χρονικό διάστημα, το 1871, κατά την περίοδο της Κομμούνας του Παρισιού. Σύμφωνα με το ημερολόγιο της Γαλλικής Επανάστασης ο χρόνος χωριζόταν σε 12 μήνες με 30 ημέρες ο καθένας. Οι 5 ημέρες που περίσσευαν μέχρι τις 365 ημέρες ήταν αφιερωμένες στον εορτασμό της δημοκρατίας. Στο δημοκρατικό ημερολόγιο δεν ίσχυε η διαίρεση του χρόνου σε εβδομάδες. Κάθε μήνας χωριζόταν σε τρεις δεκάδες, με την τελευταία μέρα κάθε δεκάδας να είναι αργία.

Οι Ρώσοι, μαζί με το Χριστιανισμό, δέχτηκαν από τους Βυζαντινούς και το ημερολόγιο. Το Γρηγοριανό ημερολόγιο καθιερώθηκε στη Ρωσία το 1918 από τον Λένιν, όμως δεν έγινε αποδεκτό από την Ορθόδοξη Εκκλησία, που βασιζόταν στο παλαιό Ιουλιανό Ημερολόγιο. Το 1929 η Σοβιετική κυβέρνηση κατήργησε και εισήγαγε ένα διαφορετικό: Χώρισε το χρόνο σε 72 πενθήμερα, που άρχιζαν τη Δευτέρα και τελείωναν την Παρασκευή. Το βασικό προσόν του ημερολόγιου αυτού ήταν ότι κάθε ημέρα έπεφτε στις ίδιες πάντα ημερομηνίες. Όλοι οι μήνες είχαν 30 ημέρες και 6 πενθήμερα. Τις 5 ή 6 ημέρες (6 στα δίσεκτα) που περίσσευαν, τις έκαναν γιορτές και τις σκόρπιζαν σ’ όλη τη διάρκεια του χρόνου. Αργότερα το 1940, το ημερολόγιο αυτό αντικαταστάθηκε ξανά από το Γρηγοριανό.

Οι Παλαιστίνιοι γιορτάζουν την 1 Ιανουαρίου 1965 ως επέτειο της έναρξης του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα της Φάταχ του Γιάσερ Αραφάτ, η οποία συμπίπτει με τις γιορτές για την υποδοχή του νέου χρόνου.

Πηγή: pemptousia.gr